

MAX WEBER วิถีแห่งการบำเพ็ญตบะ และการเมือง

สรรรวภัทร พัฒโร

ศศ.ม. (ปรัชญา), รป.ม.(รัฐประศาสนศาสตร์),

Ph.D.(Philosophy), อาจารย์,

ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

E-mail: sendble_r@hotmail.com

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2556). **MAX WEBER** วิถีแห่งการบำเพ็ญตบะและการเมือง. กรุงเทพฯ: ศยาม. 230 หน้า.

หากผู้อ่านสนใจจะศึกษางานวิชาการประเภทผู้นำที่ประยุกต์ใช้หลักศาสนาในการทำงานทางการเมือง ผู้อ่านอาจจะนึกถึงเฉพาะผลงานทางการเมืองของมหาตมะ คานธี (Mahatma Gandhi) นักคิดและนักปฏิบัติการสันติวิธีทางการเมือง เขียนเรื่อง "สัตยาเคราะห์ในแอฟริกาใต้" (Satyagraha in South Africa) คานธีได้อธิบายวิถีการเข้าถึง สัจจะ (Satya) หรือพระเจ้า ด้วยแนวทางหลายประการ วิธีการหนึ่งคือ

การรักษาศีลข้อประพฤติพรหมจรรย์ ผู้ปฏิบัติที่ประพฤติตนให้บริสุทธิ์เพียงพอจะได้ยินเสียงจากภายใน หรือเสียงเรียกจากมโนสำนึกทางศีลธรรม การตั้งปณิธานอย่างแน่วแน่ของคานธีด้วยความเคร่งครัดการถือพรหมจรรย์ (Brahmacharya) ทำให้ชีวิตเดินไปบนเส้นทางของนักบวช ผู้อุทิศตนให้กับเส้นทางศักดิ์สิทธิ์ ประดุจหนึ่ง “ผู้ที่ไม่รู้จักละ ก็จักไม่รู้จักการเสียสละตนได้” ในด้านหนึ่งการถือพรหมจรรย์จะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความตั้งใจเด็ดเดี่ยวที่จะเสียสละตนเพื่อสังคมส่วนรวมได้ คานธีจึงถือเป็นแบบอย่างผู้นำทางการเมืองประเภทสามารถปฏิบัติตามในสิ่งที่ตนนำเสนอได้ ผู้เขียนมีโอกาสอ่านแนวคิดของเวเบอร์ผ่านงานเขียน ธเนศ วงศ์ยานนาวา “MAX WEBER วิธีแห่งการบำเพ็ญตบะและอาชีพการเมือง” งานชิ้นนี้ถือว่าเป็นงานที่อ่านยาก เพราะธเนศไม่ได้สนใจว่าผู้อ่านจะมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับนักคิดชาวเยอรมันผู้นี้หรือไม่ งานเสวนาหนังสือเล่มนี้ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ธเนศก็ยอมรับว่า “ไม่ถนัดเลยที่ใครจะตีความผมถูก” “ไม่ว่าผู้อ่านจะตีความไปในทิศทางใด เขาก็ยืนยันว่า “งานเขียนชิ้นนี้ต้องการเชื่อมเวเบอร์ในกรอบคิดทางศาสนา” ผู้เขียนจึงยึดเอากรอบทางศาสนาในการสำรวจความคิดของเวเบอร์ผ่านมุมมองของธเนศ ในตอนต้นของหนังสือ ธเนศได้เสนอภาพมุกกว้างชีวิตของเวเบอร์ (Max Weber 1864-1920) โดยพยายามชี้ให้เห็นพัฒนาการผ่านความคิดและงานเขียนของเวเบอร์ ข้อสรุปของธเนศคือเวเบอร์เป็นนักคิดและนักปฏิบัติที่พยายามเชื่อมโยงหลักการศาสนาเข้ากับวิถีชีวิตทางการเมือง ประเด็นสำคัญของหนังสือจึงเป็นการอธิบายแนวคิดการถือพรหมจรรย์ และคุณลักษณะของผู้นำทางการเมืองตามกรอบความคิดของเวเบอร์ เขาเชื่อว่าผู้นำทางการเมืองต้องเริ่มต้นด้วยการควบคุมตนเองก่อน เพื่อให้พร้อมในการทำงานทางการเมือง เวเบอร์จึงตั้งปณิธานเลิกการไม่ร่วมเพศกับภรรยาตลอดไป ผลที่เกิดขึ้นเวเบอร์ประสบปัญหาหม้อการทางประสาทและต้องใช้เวลาในการรักษาตัวระยะหนึ่งก่อนอาการจะค่อยหายไป ก่อนถึงแก่กรรมเพียงปีครึ่งเวเบอร์ก็กลับเปลี่ยนเป็นคนละคน เริ่มแสวงหาการมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงหลายคน โดยทั้งงานเขียนชิ้นสำคัญไว้หลายชิ้น

ซึ่งมีความสำคัญต่อการวางรากฐานสังคมวิทยาและวงการสังคมศาสตร์ ตะวันตก เช่น *The Protestant Ethics and the Spirit of Capitalism* (1905), *Politics as a Vocation* (1919), *Economy & Society* (1924) เป็นต้น

ชเนตได้แบ่งเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ออกเป็นห้าบท โดยแต่ละบทจะมี รายละเอียดดังนี้ บทที่ 1 *วิถีแห่งการบำเพ็ญตบะและวิถีแห่งเพศ* ชเนตได้ชวนผู้อ่านคิดวิเคราะห์จากการตั้งคำถามว่าระหว่าง “ฝัน” กับ “การร่วมเพศ” หากเป็นคุณ คุณจะเลือกอะไร คำตอบที่ได้รับย่อมมีความเกี่ยวเนื่องกับทัศนคติในการมองโลกของผู้คน หากเขาหรือเธอถูกครอบงำหรือฝังหัวด้วยแนวคิดบางอย่าง ภาพการมองเห็นความจริงก็ย่อมจะแตกต่างออกไปด้วย เช่น การมองภาพด้วยมิติศีลธรรมและการแพทย์โดยทั่วไป ฝันถูกจัดให้เป็นภาพของความชั่วร้าย ขณะที่สังคมที่มีบริบทหรือช่วงเวลาแตกต่างอาจมองเรื่องฝันด้วยมุมมองและทำที่อีกประการหนึ่ง ด้วยเหตุนี้การอบรมสั่งสอนและการครอบงำให้มองเห็นกรอบภาพหรือกฎเกณฑ์อะไรบางอย่าง และการพร่ำสอนให้เรียนรู้คุณค่าของสิ่งเหล่านั้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้วิธีการมองโลกแตกต่างกันไป ประเด็นเรื่องเพศสัมพันธ์ ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกสอนให้งดเว้นการมีเพศสัมพันธ์นอกสถาบันครอบครัว การแอบร่วมเพศก่อนแต่งงานจึงถือเป็นบาป โลกทัศน์ชาวคริสต์จึงมองเห็นการร่วมเพศเป็นเรื่องเลวร้าย ชเนตได้ตีความคำสอนของคริสต์ว่าอดัม (Adam) กับเอวา (Eve) มีบาปติดตัวที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการร่วมเพศ (การตีความเรื่องบาปแตกต่างจากความเชื่อของชาวคริสต์โดยทั่วไป) พระเจ้าทรงขับไล่ทั้งสองออกจากสวนอีเดน มนุษย์จึงไม่เป็นอมตะนับตั้งแต่นั้นมา การดำรงอยู่ของมนุษย์จึงต้องอาศัยการร่วมเพศ โดยเฉพาะนักการศาสนาชาวคริสต์อาจมีความกังวลห่วงใยว่าอาณาจักรของพระเจ้าเป็นเจ้าจะสูญสิ้น จึงต้องยอมให้มีการร่วมเพศ เฉพาะสถาบันการแต่งงานเท่านั้น คานธีก็เช่นกันเลือกงดเว้นการมีเพศสัมพันธ์กับภรรยา เพื่อเพิ่มพลังให้กับตนเองก่อนเสียสละตนกระทำเพื่อส่วนรวม เขาเสนอว่าสามีภรรยาควรแยกห้องนอน หากเกิดอารมณ์ทางเพศก็ควรอาบน้ำเย็น นอกจากนี้การถือพรหมจรรย์ก็กลายเป็นกลยุทธ์สำคัญ

ของคานธี สะท้อนให้เห็นภาพผู้นำควรปฏิบัติตนให้เกิดความน่าเชื่อถือ ศรัทธาก่อนจะสอนผู้อื่น ศตวรรษที่ 19 กระแสโลกวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้เสนอแนวทางการบำบัดความต้องการทางเพศด้วยวิธีการอาบน้ำเย็นหรือการเล่นกีฬาเพื่อลดความต้องการทางเพศลง ดังนั้นการมองภาพการมีสัมพันธ์ทางเพศก็ย่อมแตกต่างกันออกไประหว่างวิธีคิดแบบคนตะวันตกหรือตะวันออก ทัศนคติกลับชี้ให้เห็นว่าแม้มนุษย์จักพยายามปฏิเสธเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ แต่การปฏิเสธนั้นก็ไม่ใช่เรื่องที่ทำไ้ได้ง่าย

เวเบอร์ได้เลือกฝึกฝนตนโดยงดเว้นเพศสัมพันธ์กับภรรยา โดยมีความเชื่อว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นพลังของภาวะความไร้เหตุผล (Irrationality) แม้แต่ภายในสถาบันครอบครัวการร่วมเพศก็พึงหลีกเลี่ยง นางมาไรเน่ (Marianne) ภรรยาของเวเบอร์กลับมองด้วยภาพเชิงลบ เธอคิดว่าเขาเป็นคนประเภทมีความรู้สึกผิดในชีวิต ทั้งมีวิธีคิดเชิงปฏิเสธและเก็บกดเรื่องเพศไว้ นักปรัชญาจัสเปอร์ (Karl Jasper) กลับชื่นชมการฝึกฝนตนเองของเวเบอร์ไม่ว่าใครจะมองด้วยสายตาหรือผลจะเป็นเช่นใด เวเบอร์ก็เลือกการบำเพ็ญตบะ (Asceticism) เน้นความเข้าใจชีวิตด้วยภาวะความมีเหตุผล นอกจากนี้เรายังสามารถพบเห็นการบำเพ็ญตบะได้จากกลุ่มโยคีในอินเดียและพระแม่มารี เวเบอร์มองว่าการนำหลักการบำเพ็ญตบะมาปฏิบัติจะทำให้เกิดวินัยแบบพระและทหาร ในหนังสือ *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* เขาชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการมีวินัยและความรับผิดชอบในการทำงาน การปลุกฝังจิตสำนึกประเภทนี้เป็นที่สอดคล้องกับความต้องการของระบบทุนนิยมและภาวะสมัยใหม่ ผู้คนจะได้รู้จักความทุ่มเทและเสียสละเวลาในการทำงาน ไม่เอาเวลาสูญเสียกับเรื่องเพศรสนหนังสือ *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* เวเบอร์สะท้อนความเชื่อตลก ๆ ของชาวเยอรมันว่า “คนคนหนึ่งสามารถเลือกได้ว่าจะกินดีหรือนอนหลับดี” พวกลูเธอรันต์ใจที่ได้กินดี พวกคาทอลิกเลือกจะนอนหลับในช่วงเวลาที่ไม่มီးอะไรมารบกวน เพราะเชื่อว่าการนอนจะทำให้ติดต่อกับพระเป็นเจ้าได้ การติดต่อกับพระเจ้าได้สมองจะมีพลัง ความสามารถในการ

ใช้เหตุผลก็จะยิ่งดีขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมคนมีพลังและวินัยในการทำงาน ตลอดวัน การนอนไม่หลับในแง่มุมนี้จึงเป็นปัญหาศาสนา แต่สภาวะสมัยใหม่ การนอนไม่หลับกลับเป็นเรื่องอาการทางประสาท ผลของการถือพรหมจรรย์ของเวเบอร์ในช่วงปี 1897-1898 เขาจึงมีอาการทางประสาทและค่อย ๆ ทวีความรุนแรงขึ้น เนื่องจากความหวาดวิตกว่าการนอนหลับจะทำให้เขาไม่สามารถควบคุมอะไรได้ แพทย์ผู้รักษาลงความเห็นว่าปัญหาเกิดจากการปฏิบัติศาสนามีเพศสัมพันธ์ ภรรยากลับมองว่าเพราะการเลี้ยงดูที่เข้มงวดในวัยเด็กมากกว่า ไม่ว่าจะเกิดขึ้นด้วยสาเหตุเช่นใด เวเบอร์กลายเป็นคนมีปัญหาการนอนหลับ การหาวิธีรักษาทำให้เขาต้องเดินทางไปทั่วยุโรป ปี 1903 ผลจากการบำบัดรักษาทำให้อาการของเขาค่อย ๆ ดีขึ้น จนสามารถเขียนผลงานเรื่องชื่อ *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* การตีพิมพ์ผลงานแสดงให้เห็นว่าอาการทางประสาทของเขาหายดีแล้ว ปี 1909 เวเบอร์เปลี่ยนไปต้วยการหันเหสภาพชีวิตเช่นนักบวชผู้เคร่งครัดไปสู่ชีวิตที่ร่นรมย์กับเรื่องเพศ ปี 1910 มีสัมพันธ์สาวกับสาวเจฟเฟ (Else Jaffe) ปี 1912 กับสาวโทเบอร์ (Tobler) และหญิงสาวอีกหลายคน อาจจะสรุปได้ว่าช่วงท้ายชีวิตกลับละทิ้งเส้นทางดังกล่าวและเสียชีวิตลงในปี 1920

บทที่ 2 บำเพ็ญตบะเพื่อเป้าหมายทางการเมืองที่ล้มเหลว ธเนศ พยายามวิเคราะห์บทความของเวเบอร์ *Politic as a Vocation* ที่โด่งดังจากการบรรยายที่มิวนิก เมื่อวันที่ 28 มกราคม 1919 และภาพความล้มเหลวของการเข้าสู่ถนนการเมือง เพราะพรรคเดโมแครต (Democrat) ไม่ยอมเสนอชื่อเขาในนามพรรค บทความนี้จึงเขียนขึ้นในเวลาช่วงท้ายของชีวิตเพียงปีครึ่งหลังจากนั้น เขาก็เสียชีวิตวันที่ 14 มิถุนายน 1920 ขณะที่ชีวิตส่วนตัวช่วงนั้นก็เริ่มสร้างสัมพันธ์ชู้สาวกับสาวเจฟเฟ ลักษณะการการคบหาจึงเป็นประเภทฝ่ายหญิงมีอิทธิพลเหนือตัวเขา รัทเคา (Joachim Radkau) นักประวัติศาสตร์ได้ตีความเนื้อหาของบทความเพื่อชี้ให้เห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างเวเบอร์และเจฟเฟ มองว่าเนื้อหาของบทความมีการแอบแฝง

ความคิดประเภทความต้องการมีอำนาจเหนือกว่า เหมือนกับความสามารถของผู้ชายที่จะเปลี่ยนผู้หญิงไปในทิศทางที่ต้องการ เหมือนกับความสามารถของนักการเมืองที่จะเปลี่ยนความคิดของคนไปในทิศทางเดียวกัน พร้อมกับคาดหวังว่านักการเมืองอาชีพจะต้องรู้จักควบคุมและฝึกฝนตนเอง รวมถึงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่กระทำลงไปด้วย ด้วยบรรยากาศทางการเมืองยุคนั้นกำลังเฟื่องฟูตามแนวคิดสังคมนิยม โดยพยายามแยกศาสนาออกจากการเมือง เวเบอร์กลับคิดตรงข้าม เขามองว่าวิถีและความคิดทางการเมืองยากจะแยกออกจากวิถีแห่งศาสนา โดยเขาได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการกระทำ แต่ทั้งหมดก็ต้องมาจากรากฐานฝึกฝนบำเพ็ญตบะทั้งสิ้น ข้อเสนอเช่นนี้ของเวเบอร์จึงมีลักษณะสวนทางจากความคิดของนักการเมืองยุคสมัยใหม่ จริยธรรมทางศาสนากับงานการเมืองอาจจะเป็นเรื่องราวของความไม่ลงรอยและความขัดแย้ง เพราะนักการเมืองนิยมแสวงหาประโยชน์และความร่ำรวยจากงานการเมือง ไม่ได้สนใจจะฝึกฝนตนเองอย่างจริงจัง หรือดำเนินชีวิตภายใต้กรอบศาสนาแต่อย่างใด

นอกจากนี้เวเบอร์ยังได้เสนอแนวคิดความเชื่อแบบชาตินิยมในบทความ รินเจอร์ (Fritz K. Ringer) นักประวัติศาสตร์ได้วิเคราะห์ว่าเวเบอร์ก็เหมือนกับปัญญาชนยุโรปในยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่หนึ่งที่ยึดมั่นกับคติชาตินิยม เขาสนใจการเมืองในรูปแบบชาตินิยมของสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีจะมีอำนาจสั่งการในโครงสร้างแบบสหพันธรัฐ คล้าย ๆ กับแนวคิดของนักกฎหมายเยอรมันหลายคน แต่เวเบอร์ก็ไม่ได้เห็นด้วยทั้งหมดกับแนวทางของนักกฎหมายบางคนเช่น เฟริบ (Hugo Prueb) ผู้เขียนรัฐธรรมนูญไวมาร์ ถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกยิวเสรีนิยมปีกซ้าย นำรัฐธรรมนูญอังกฤษ ฝรั่งเศส อเมริกามาเข้ามาผสมผสาน โดนิวิพากษ์วิจารณ์ว่าการนำมาใช้จะไม่เหมาะกับชาวเยอรมันและผู้นำควรมีเพียงอำนาจในการยุบสภา ก็มากพอแล้ว เวเบอร์ไม่ได้ชื่นชอบแนวทางของเฟริบ เขากลับเสนอให้ผู้นำทางการเมืองควรมีอำนาจมากขึ้นเพื่อจะได้ถ่วงดุลอำนาจรัฐสภา โดยควรมี

อำนาจทางการเมืองอย่างเต็มที่และเป็นอิสระจากรัฐสภา ส่วนหนึ่งเพราะ เวเบอร์ชื่นชมการเมืองอเมริกาในช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ประธานาธิบดี วูดร็อบ วิลสัน (Woodrow Wilson) ได้เล่นบทบาทนักการเมืองที่โดดเด่นทางด้านจริยธรรม ทำให้เขาคาดฝันไปว่าเขาก็สามารถเป็นผู้นำทางการเมืองเยอรมันได้เช่นกัน หลังจากเยอรมันแพ้สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เวเบอร์พบความจริงว่าประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาก็เป็นเหมือนนักการเมืองทั้งหลาย พยายามทุกวิถีทางให้เยอรมันประสบปัญหาทุกด้าน เช่น การกีดกันการปกครองตนเองและการฟื้นฟูประเทศ สำหรับชนชั้นนำในเยอรมันช่วงนั้นจึงมีความต้องการผู้นำทางการเมืองที่มีอำนาจเด็ดขาดกลายเป็นค่านิยมที่โดดเด่นในศตวรรษที่ 19 ถึงสงครามโลกครั้งที่สอง ข้อถกเถียงเรื่องผู้นำควรมีอำนาจมากหรือน้อยจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญขึ้นมา

ประการถัดมาคำสอนให้พลเมืองต้องรู้จักอุทิศตนเองเพื่อชาติหรือแผ่นดินแม่ แนวคิดนี้จะกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกรักชาติ มีพลังและความเข้มแข็งพอจะทำให้คนยอมเสียสละเพื่อชาติได้ คล้ายกับการอุทิศตนให้กับศรัทธาในศาสนา ชาติสามารถเรียกร้องพลเมือง ให้ปฏิบัติตนคล้ายกับศาสนิกที่จะอุทิศตนเพื่อพระผู้เป็นเจ้า และปฏิบัติโดยไม่ย่อท้อที่จะรับใช้พระองค์ ความคิดเรื่องการอุทิศตนเพื่ออะไร เวเบอร์ได้ผูกโยงเข้ากับกรอบความคิดสำคัญเรื่อง Vocatio ในมุมมองของเขากรอบคิดนี้เป็นสิ่งพิเศษที่พบได้เฉพาะชาวโปรเตสแตนต์ คำว่า Vocatio มาจากภาษาละตินหมายถึงข้อเรียกร้องให้มนุษย์ละทิ้งความโลภจากพลังการผลิตหรือปัจจัยทางเศรษฐกิจ เพื่อจะสามารถอุทิศตนให้แก่การสวดมนต์ภาวนาได้อย่างเต็มที่ อันจะทำให้หลุดพ้นจากบาปและสิ่งชั่วร้ายต่างๆ ชีวิตที่ดำเนินไปภายใต้กรอบที่เข้มงวด ทำให้แต่ละบุคคลสามารถอุทิศตนเพื่อบางอย่างได้ ถ้าอยู่ในศาสนาก็สามารถอุทิศตนแก่พระผู้เป็นเจ้า ครั้นการเมืองก็สามารถอุทิศตนเพื่อชาติเหนือสิ่งอื่นใด การดำเนินชีวิตใต้กรอบของ Vocatio จึงเป็นการอุทิศชีวิตให้กับอะไรบางอย่าง ข้อเสนอของเวเบอร์เช่นนี้ทำให้ศาสนาและการเมืองเชื่อมโยงกันได้ การเมืองจะไม่ใช้เรื่องสกปรกอีกต่อไป มุมมองของ

นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่าข้อเสนอเรื่อง Vocatio ไม่ใช่เอกลักษณ์เฉพาะของโปรเตสแตนต์ ชาวคาทอลิกเชื่อว่าเป็นกระแสเรียก พระเจ้าได้กำหนดหน้าที่ให้ทุกคนตั้งแต่เกิดตามมีหน้าที่ที่ต่างกันและต้องอุทิศทำงานตามประสงค์ของพระองค์อย่างเคร่งครัด โดยธเนศได้นำ Vocatio ไปเขียนขยายความต่อไปในบทถัดไป

บทที่ 3 การบำเพ็ญตบะ (Asceticism) กับจริยธรรมของ Vocatio ธเนศเริ่มต้นบทนี้ด้วยการวิเคราะห์กระแสความคิดของยุคสมัยนั้นกับการทางการเมือง บำเพ็ญตบะว่าจะสามารถกระทำได้หรือไม่ และแนวคิดการบำเพ็ญตบะมีความเกี่ยวข้องอย่างไรกับจริยธรรมตามกรอบคิดเรื่อง Vocatio หนังสือ Economy & Society เล่ม 2 เวเบอร์ได้อธิบายถึงอิทธิพลของแนวคิดแบบฆราวาสนิยม (secularism) “ยิ่งพระมีความเป็นอิสระจากอำนาจทางการเมืองเท่าใดก็ยิ่งทำให้แนวทางวิถีปฏิบัติและหลักการของพวกพระมีสถานะของเหตุผลมากยิ่งขึ้นเท่านั้น” ข้อเสนอเช่นนี้เป็นความพยายามลดทอนอำนาจของศาสนาออกจากพื้นที่การเมือง พร้อมทั้งเสนอให้แยกศาสนาออกจากการเมืองและมีความพยายามทำศาสนาเป็นพื้นที่เฉพาะหรือความเชื่อส่วนบุคคลไป กระแสความคิดดังกล่าวเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 เพราะเชื่อว่าพลังวิทยาศาสตร์จะทำให้ศาสนาเสื่อมลง (ปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 ศาสนายังคงมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ แม้กระแสความคิดแบบฆราวาสนิยมจะได้รับความนิยมในช่วงต้น) ท่ามกลางความพยายามจะแยกศาสนาออกจากทางโลกแบบเด็ดขาด ข้อเท็จจริงที่ศาสนาไม่ได้หมดความสำคัญลงในกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป ความพยายามดังกล่าวจึงเป็นเพียงแค่แรงปรารถนาเท่านั้นโลกจึงเต็มไปด้วยความผสมกลมกลืนกันไปมาระหว่างทางโลกและทางธรรมการฝึกฝนตนเองให้มีวินัยก็เพื่อควบคุมจิตใจให้สามารถแยกแยะ เรื่องไม่ดีที่จะเข้ามากระทบความคิด เช่น การมีอารมณ์ฉุนเฉียว การเสียสมาธิ และการเกิดอคติในกรอบคิดแบบยูคยูมิธรรมก็มีข้อเสนอทำนองเช่นนี้คือพยายามสอนให้ปัจเจกบุคคลหลีกเลี่ยงบางเรื่องเพื่อให้เข้าถึงบางอย่าง

นิชเซ่ (Nietzsche) เสนอว่าการเข้าถึงปรัชญาจะต้องฟังละเว่น ชื่อเสียง เจ้า และผู้หญิง ชื่อเสียงและเจ้ามีอำนาจทำให้คนเราเปลี่ยนไป ผู้หญิงอาจทำให้ การเข้าถึงเป้าหมายศาสนาต้องเปลี่ยนแปลงไป ในทำนองเดียวกันการ ควบคุมร่างกายก็เพื่อเป้าหมายอะไรบางอย่าง เช่น ความรู้ในโลกและศาสนา การอยู่เหนือธรรมชาติ การมีวินัยจะทำให้รู้จักควบคุมสิ่งที่ไม่น่าพึงปรารถนา เช่น อคติ เมื่อปราศจากอคติก็จะสามารถเข้าถึงเส้นทางความจริงได้ กล่าว ได้ว่าการฝึกฝนตนให้มีวินัยก็จะทำให้เข้าถึงความรู้และความจริงได้ สร้างความเข้มแข็งให้แก่ปัจเจกบุคคลให้สามารถยืนหยัดเผชิญหน้าต่อ อันตรายประเภทต่างๆได้ ราวกับการเผชิญหน้าต่อความตาย โดยปราศจาก ความกลัวของเหล่านักรบหรือชนชั้นกษัตริย์ นอกจากนั้นการมีวินัยจะทำให้ เกิดความเคร่งครัดในการทำงาน เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและระบบ ทุนนิยม ในแง่ที่วินัยที่เกิดจากพลังการถือพรหมจรรย์ ไม่ได้จำกัดเฉพาะ ในศาสนา แต่สามารถเชื่อมโยงไปสู่พื้นที่ทางการเมืองและเศรษฐกิจ การมี วินัยของทหารและการบำเพ็ญตบะแบบผู้ทรงศีล ทำให้บุคคลเข้มแข็งใน อำนาจและสามารถปกครองผู้อื่นได้ แม้ว่าเป้าหมายของนักรบกับผู้ทรงศีล จะแตกต่างกัน นักรบอาจถูกฝึกฝนให้มีวินัยในการเผชิญหน้ากับความตาย โดยเฉพาะการตายในสงครามศักดิ์สิทธิ์ การใช้อาวุธในการต่อสู้จะต้องฝึกฝน จิตใจให้มีความแน่วแน่เพื่อลดโอกาสในการพลาดเป้า ขณะที่เป้าหมายของ นักบวชก็เพื่อหลุดจากการถูกครอบงำของสิ่งเลวร้ายในธรรมชาติ พร้อมกับ การสำนึกตนว่าเป็น “เครื่องมือ” (Tool) ของพระเป็นเจ้ามากกว่าจะเป็นเพียง “พาหนะ” (Vessel) สำหรับเวเบอร์การปฏิบัติตนด้วยวินัยเคร่งครัดจนวัน เพศสัมพันธ์ทำไปเพื่อเป้าหมายที่แตกต่างสองประการคือ 1. การปฏิบัติเพื่อ เห็นถึงโลกกลับ การละทิ้งโลกที่มีแต่ความชั่วร้ายเป็นความจำเป็น เพราะ ชีวิตคนเราอุดมไปด้วยโลกีย์สุขและความยั่ววน การบำเพ็ญตบะทำให้มองเห็นความเป็นไปของสิ่งต่างๆ ทำให้เข้าถึงโลกกลับหรือความเป็นหนึ่งเดียว กับจักรวาล โดยแนวทางเช่นนี้มักจะพบได้ในดินแดนแถบเอเชีย 2. การบำเพ็ญตบะแบบไม่ต้องการเข้าสู่โลกอันกลับมักจะพบได้ใน

ดินแดนตะวันตก วิถีเช่นนี้ผู้ปฏิบัติเพียงต้องการจะเข้าไปมีบทบาทภายในโลกปัจจุบัน ผู้ปฏิบัติจะมีความไวและตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่หลงไหลไปกับสิ่งต่างๆ รู้จักการควบคุมตนเอง สร้างแบบแผนชีวิตและความมีระเบียบวินัย การบำเพ็ญตบะเช่นนี้มีจึงอยู่ภายใต้กรอบคิด Vocatio หมายถึง หน้าที่ที่จะต้องแบกรับความรับผิดชอบต่อพันธะสัญญาที่มีต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ โดยผู้ปฏิบัติต้องมีภาวะของเหตุผลไปพร้อมกัน ด้วยมุมมองเช่นนี้ศาสนาจึงไม่ใช่เรื่องที่ขัดแย้งกับความเป็นไปของโลกสมัยใหม่ ผู้คนสามารถปฏิบัติตามได้ในโลกปัจจุบัน ไม่ต้องไปคาดหวังถึงการบรรลุเข้าสู่โลกอีกกลับใด ดังกรณีของชาวคัลแวง (Calvinism) การปฏิบัติตัวตามเป้าหมายทางศาสนา เพราะเป็นสิ่งที่พระเจ้าต้องการ การทำงานหนักโดยไม่มีการพักผ่อนเป็นหนทางที่ดีที่มั่นใจได้ว่าตนเองเป็นผู้ได้รับการเลือกจากพระเจ้า การทำงานจะทำให้ตัวเอง "รอด" จากหายนะ เพราะทุกคนเป็นเครื่องมือของพระเจ้า

ดังนั้น ข้อเสนอของเวเบอร์จึงเป็นไปตามแนวทางประการสอง เป็นการบำเพ็ญตบะเพื่อเป้าหมายในโลกปัจจุบัน ผู้ปฏิบัติต้องละทิ้งบ้านและครอบครัวไปสู่ชุมชนใหม่ ต้องทิ้งสายสัมพันธ์เดิมไป เวเบอร์อ้างถึงคำสอนของพระเยซู Luke 14:26 การต้องละทิ้งพ่อแม่ครอบครัวด้วยความเกลียดชังคนเหล่านั้น เพื่อจะได้มาอยู่กับพระองค์ การบำเพ็ญตบะจึงกลายเป็นสร้างสายสัมพันธ์ใหม่แทนที่สายสัมพันธ์แบบเดิม การบำเพ็ญตบะจะสามารถสร้างผู้นำ พระผู้ปกครองและนักรบ หรือคนประเภทยึดมั่นในจริยธรรมที่แม้แต่ความตายก็ไม่สามารถเปลี่ยนความคิดได้ ส่วนแนวความคิดเรื่อง Vocation จากงาน *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism* เวเบอร์ได้อ้างอิงคำแนวคิดของแฟลงคลิน (Franklin) "มนุษย์ที่ยึดมั่นในเสียงเรียก (Vocational Calling) ก็ทำให้เขาผู้นั้นยืนหยัดต่อหน้ากษัตริย์ได้" เวเบอร์เชื่อว่า จะปรากฏอยู่ในแนวทางของพวกนิกายโปรเตสแตนต์มากกว่าคาทอลิก ความคิดเรื่องหน้าที่ของบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากพระเจ้า (Vocatio) จะพบได้จากความคิดของพวกสโตอิก (Stoic) พวกนี้ถือการทำงานเป็นสิ่งสำคัญของชีวิต พร้อมกับต้องยึดถือคุณธรรมและการมีชีวิตที่ดี

ตรงข้ามกับพวกนิยมอริสโตเติล (Aristotelians) เชื่อว่าคนที่ใช้แรงงานทำงาน จะไม่สามารถมีชีวิตที่ดีได้ สโตอิกกลับเชื่อว่าแม้เป็นเพียงช่างฝีมือก็สามารถมีชีวิตบนเส้นทางจริยธรรมได้ แรงงานใช้ฝีมือจึงไม่ได้แตกต่างไปจากผลงานที่เกิดขึ้นจากการใช้สมอง เพราะผู้ทำงานจะต้องมีสติและความอดทน คนทำงานจะต้องมีความรับผิดชอบต่อกัน เพราะจะต้องรู้จักอยู่ร่วมกับคนอื่นด้วย ในมุมมองของเวเบอร์การทำงานจะแสดงให้เห็นถึงการบำเพ็ญตบะไปในเวลาเดียวกัน การทำงานหนักจึงเป็นกิจกรรมศักดิ์สิทธิ์เป็นการรับใช้พระเจ้า การมีชีวิตอย่างประหยัดและความขยันขันแข็ง คนรวยคนจนจะต้องทำงาน เพราะทุกคนเป็นเครื่องมือของพระเจ้า ข้อเรียกร้องการมีศีลธรรมของเวเบอร์จึงดำรงอยู่ในวิถีปฏิบัติและจิตวิญญาณแบบทุนนิยมก่อนจะมีระบบทุนนิยมเสียอีก โดยการทำงานเพื่อรับใช้พระเจ้าทำให้คนที่ฝึกฝนเป็นอย่างดี กลายเป็นคนพิเศษกว่าคนอื่น ๆ

บทที่ 4 การบำเพ็ญตบะเพื่อการเมือง: ความเชื่อมั่นในอุดมการณ์และความรับผิดชอบ ธเนศได้พยายามวิเคราะห์แนวคิดผู้นำเทพประทาน (Charismatic Leader) หรือผู้นำที่มีพลังพิเศษของเวเบอร์ว่าเป็นอย่างไร เพราะการเป็นผู้นำที่มีความน่าหลงใหลศรัทธา ไม่ได้เกิดขึ้นจากพรสวรรค์ แต่เกิดขึ้นฝึกฝนบำเพ็ญตบะ ธเนศพบว่าเวเบอร์ให้ความสำคัญกับความคิดเรื่องผู้นำเทพประทานในช่วงสิบปีสุดท้ายของชีวิต บุคคลประเภทนี้จะสามารถทำสิ่งยิ่งใหญ่ได้ และสามารถสร้างความสมดุลได้ เช่น กรณีผู้นำทางศาสนาที่บำเพ็ญตบะจนสามารถกำหนดได้ว่าอะไรคือความสมดุล อะไรเป็นสุขชอบทางของแต่ละด้าน ผู้ที่จะกระทำเช่นนั้นได้ต้องมีความสามารถเหนือมนุษย์ทั่วไป ผู้นำประเภทนี้สามารถละทิ้งกิจกรรมทางโลก ไม่ร่วมเพศ แต่งตัวเรียบง่าย บางครั้งก็มีเรื่องของอาการผิดปกติ การเข้าสิงของเทพ การได้ยินเสียงพิเศษ เวเบอร์เห็นว่าความโดดเด่นลักษณะนี้พบได้จากพวกยิวโบราณ ในสายตาของเวเบอร์ผู้นำเทพประทานมีได้ในทุกอาชีพเช่น จอร์จ (George) กวีเอกชาวเยอรมัน และแกลดสโตน (Gladstone) อดีตนายกรัฐมนตรียุโรป และวิจารณ์ผู้นำเยอรมันอย่าง ไอเบิร์ต (Ebert) ว่าเป็นเพียง

คนทำหน้าที่เฝ้าโรงเตี๊ยม โดยเห็นวาระระบบการเลือกตั้งที่ประชาชนเลือกนักการเมืองโดยตรง ก็ควรจะได้นำแบบเทพประธาน ผู้นำประเภทนี้จะต้องมีความเหนือกว่าคนธรรมดา แนวคิดเรื่องนี้เวเบอร์น่าจะได้รับอิทธิพลจากซอม (Sohm) นักประวัติศาสตร์ด้านคริสตศาสนา สำหรับเวเบอร์แนวคิดของซอมค่อนข้างแคบเพราะผูกขาดผู้นำเทพประธานเฉพาะศาสนจักร และเขาเห็นว่าผู้นำชั้นเทพสามารถมีในมิติอื่นด้วย การสร้างตัวตนของผู้นำประเภทนี้จะเป็นไปโดยไม่มีใครแต่งตั้ง ไม่ได้มาโดยสถาบันใด สาธุศิษย์มีหน้าที่เชื่อฟังและตามผู้นำ ผู้นำจะนำพาสมาชิกก้าวไปสู่จุดหมายได้ เวเบอร์เสนอว่าสังคมจีนก็สามารถพบผู้นำเทพประธานได้ การเกิดขึ้นของผู้นำในสังคมจีน ไม่ได้อ้างอิงการรับโองการของสวรรค์ เป็นเส้นทางของชนชั้นที่มีการศึกษาทำงานรับใช้รัฐ ผู้นำแบบนี้จะเกิดขึ้นเมื่อสามารถตอบสนองความต้องการของวัตถุของประชาชน ถ้าประชาชนอยู่ดีกินดี หรือได้ประโยชน์ทางวัตถุ กรณีเยอรมันบิสมาร์ค (Bismarck) เวเบอร์มองว่ามีพรสวรรค์ในการใช้อำนาจ ได้วางรากฐานการเมืองและพลังทางการทหารบนพื้นฐานปิตุลาธิปไตย (Patriarchy) บิสมาร์คใช้พลังทางการทูตกับอำนาจทางการทหารไปพร้อม ๆ กัน การมีคนแบบบิสมาร์คก็ไม่ใช่ว่าหาได้ง่าย ๆ เวเบอร์มองว่า “ถ้าโชคดี หลายร้อยปี้อัจฉริยะก็จะปรากฏสักที”

บทที่ 5 การบำเพ็ญตบะในยุคหลังการเป็นฆราวาส ในบทนี้ธเนศพยายามชี้ให้เห็นถึงกระแสหลังฆราวาสนิยม (Post-secularism) ที่กำลังเกิดขึ้นและสอดคล้องกับข้อเสนอของเวเบอร์ ดังที่กล่าวไปฆราวาสนิยมเชื่อในหลักความเท่าเทียม เสรีภาพและประชาธิปไตย โดยถือเป็นค่านิยมในโลกยุคสมัยใหม่ แต่ปัญหาสำคัญของกระแสดังกล่าวคือการกีดกันผู้คนที่เคร่งครัดศรัทธาในศาสนาออกจากพื้นที่ทางการเมือง ขณะที่เวเบอร์ได้เสนอแนวคิดทวนกระแสความเป็นไปของโลกสมัยใหม่ จะเห็นได้จากบทที่ 1 เวเบอร์ได้นำวิถีการบำเพ็ญตบะกลับเข้ามาสู่วิถีการดำเนินชีวิต ธเนศได้ย้ำว่าสิ่งนี้ได้สะท้อนความชัดเจนว่าพัฒนาการทางความคิดของเวเบอร์มีรากฐานมาจากศาสนา การบำเพ็ญตบะที่เวเบอร์ได้อธิบายไว้

มนุษย์สามารถเลือกบำเพ็ญตบะทางโลกได้ โดยไม่ต้องละทิ้งเรื่องราวทางโลกเป็นสิ่งที่กระทำได้ เวเบอร์ได้ชี้ให้เห็นว่าการบำเพ็ญตบะทางโลกมีตัวอย่างที่สามารถมองเห็นได้ กรณีการดวลดาบตัวต่อตัว (Duel) นักรบจะต้องพร้อมและกล้าเผชิญหน้าต่อความตาย เพื่อรักษาเกียรติยศและชื่อเสียงของตนไว้ ชนชั้นสูงหรืออภิสิทธิ์ชนในยุโรปได้นำการดวลดาบไปใช้ระหว่างปี 1500-1900 จากนั้นรูปแบบของการดวลดาบก็ค่อยพัฒนาเปลี่ยนเป็นการดวลปืนช่วงปลายศตวรรษที่ 18 เวเบอร์ก็เคยใช้วิธีการทำดวลดาบกับคู่กรณี แต่ก็มีกรณีเลื่อนออกไปเรื่อยจนทั้งสองก็เลิกกันไปเอง ขณะที่นักวิชาการหรือปัญญาชนกลับเลือกใช้วิธีการต่อสู้ด้วยตรรกะและวาจา นักการเมืองสมัยใหม่กลับมุ่งไปสู่การใช้คำพูดและตรรกะ แม้พวกเขาเหล่านั้นจะมีความเชื่อและอุดมการณ์แตกต่างกัน การเมืองในระบบรัฐสภาจึงไม่ได้ทำให้นักการเมืองต้องรับผิดชอบถึงขั้นลงโทษให้ต้องตาย คุณสมบัติของการบำเพ็ญตบะจึงเป็นสิ่งที่หาไม่ได้จากนักการเมืองในยุคสมัยใหม่ แม้เวเบอร์จะเรียกร้องให้นักการเมืองกลับมายึดการบำเพ็ญตบะทางโลก การดำรงตนภายใต้กฎเกณฑ์ไม่ได้ทำให้ผู้ปฏิบัติหลุดจากโลกนี้ไป กลับสรรค์สร้าง “วัฒนธรรมแบบใหม่” ถ้าจะจัดประเภทก็คงเป็นการขัดขืนธรรมชาติ และแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการควบคุมธรรมชาติ การควบคุมตนเองได้ จะทำให้ผู้บำเพ็ญตบะมีอะไรเหนือกว่าคนธรรมดา ในมุมมองของธเนศ ข้อเสนอของเวเบอร์ใคร ๆ ก็บำเพ็ญตบะได้ เพราะการบำเพ็ญตบะไม่ได้เป็นเรื่องราวเฉพาะสำหรับนักการเมืองและนักบวชอีกต่อไป ยิ่งกระแสโลกประชาธิปไตยที่เน้นอยู่ที่คนหมู่มากก็สามารถนำไปปฏิบัติได้ แม้กระทั่งนักกีฬาที่เน้นความแข็งแกร่งของร่างกายก็หันมาใช้ศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการฝึกฝนจิตใจ ก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการคือ การลดความวิตกกังวล การสร้างอัตลักษณ์และความมั่นใจ ดังนั้นกรอบคิดที่จะนำศาสนาเข้ามาพัฒนาผู้นำจึงเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ การนำเสนอเนื้อหาวิถีแห่งการบำเพ็ญตบะและอาชีพการเมืองของธเนศในแต่ละบท นับว่าเป็นงานที่พาดู้อ่านต้องคิดพิจารณาด้วยความรอบคอบ เพราะวิธีการนำเสนอของธเนศ

ใช้รูปแบบการวิเคราะห์ที่ร่วมจากงานของเวเบอร์ กระแสความคิดในยุคสมัยนั้น สภาพความเป็นไปทางการเมืองเยอรมัน วิเคราะห์หนักคิดที่สนับสนุนและคัดค้านเวเบอร์ ทำให้การอ่านหนังสือเล่มนี้ต้องใช้ความระมัดระวังในการอ่าน แม้ว่าการอ่านหนังสือเล่มนี้ให้เข้าใจทุกประเด็นจะทำได้ยาก การอ่านเพื่อเก็บข้อมูลระดับเบื้องต้นก็มีประโยชน์ต่อผู้อ่าน สามารถมองเห็นภาพกว้างพัฒนาการทางความคิดของเวเบอร์ แนวคิดในงานเขียน โดยเฉพาะประเด็นเรื่องวิธีการบำเพ็ญตบะและการได้ผู้นำเทพประธานนั้นจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ข้อคิดบางประการจากหนังสือเล่มนี้อาจทำให้เราตั้งคำถามได้ว่า ผู้นำประเภทฝักฝนตนเองให้มีวินัยและจริยธรรมในศาสนา ไม่ยึดติดทรัพย์สินเงินทอง ก่อนจะลงเล่นการเมือง ยังมองหาได้จากนักการเมืองในโลกยุคปัจจุบันหรือไม่ หรือผู้นำไม่จำเป็นมีกรอบคิดที่จะเสียสละตนเพื่อชาติ หรือผู้นำทางการเมืองก็สามารถทำเพื่อชาติได้โดยไม่ต้องฝักฝนตนเอง หรือข้อเสนอของเวเบอร์จะเคยเป็นเพียงผู้นำตามอุดมคติในความต้องการของผู้คนในสังคมเพียงเท่านั้น คำถามเหล่านี้อาจจะทำให้เห็นว่าข้อเสนอของเวเบอร์ยังเป็นข้อเรียกร้องสำคัญของผู้คนหรือไม่